

ORMANIN VAHŞİ KEDİLERİ VAŞAKLAR

Vaşaklar Yırtıcımemeliler olarak bilinen Carnivora takımının Felidae (Kedigiller ailesinde) yar alırlar. Ülkemizde yaşayan ve Avrasya vaşağı olarak bilinen türün bilimsel adı *Felis lynx* (*Lynx lynx*)'dir. Takım adından da anlaşılacağı gibi bunlar sadece etle beslenen yırtıcı hayvanlar. Temel besinlerini oluşturan tavşan, dağkeçileri, ge-yikler, alageyikler, sürüngenler, kuşlar ve kemiricileri ön ayaklarını vura-

rak yıkarlar ve daha sonra çok kuvvetli olan köpek dişleriyle boğar ya da parçalarlar.

Yandan bakıldığında gövdeleri hemen hemen dikdörtgen şeklindedir. Başları vücuda göre oldukça büyük, bacakları yüksek, kuyrukları kısa ve kuyruklarının ucu genellikle koyu siyah olur. Ait olduğu Kedigiller ailesinin pek çok üyesinde görüldüğü gibi pençeleri çok geniş ve kuvvetlidir.

Parmakları bir perde ile birbirine bağlıdır. Bu, karlı bölgelerde adeta kar ayakkabısı ödevi görerek kara batmayı önleyen ve yürüyüşü kolaylaştıran bir yapı.

Vaşakları görünüş olarak diğer kedilerden ayıran özelliklerinden biri, kulaklarının uç kısmında bulunan siyah ve dik kıl demetleri. Bu kıl demetlerinin uzunluğu 4 cm. kadar olabilir. Yanaklarının altında da, favori gibi,

aşağıya doğru uzun kıllar görülür. Çok hassas bir alıcı ödevi gören bıyıkları uzun ve kalındır.

Yaşadıkları coğrafik bölgelere göre farklı renklenmeler gösterebilirler. Duman rengi, pas kırmızısı, kestane, benekli ya da kahverengi olabilirler. Ama karın kısımları genellikle açık renklidir. Benekli olanlarda benekler yazın daha koyulaşır ve belirginleşir.

Ön ayaklarında 5, arka ayaklarında 4 parmak bulunur. Gerektiğinde patilerinin içine çekebildikleri keskin tırnakları vardır. Normal yürüyüşlerinde tüylü parmak uçlarına basarak yürüdükleri için çok sessizdirler. Akşamları ve sabahın erken saatlerinde çok aktiftirler ve günde 5-20 km. yol katederler. Bunun dışındaki saatlerde genellikle dinlenirler. Kuvvetli bacakları sayesinde uzun mesafelere sıçrayabilirler. Çok gelişmiş denge duyuları nedeniyle iyi tırmanıcılardır ve ağaçların üzerinde kolaylıkla yürürler. Ayrıca çok iyi yüzerler.

Görme ve işitme duyuları çok gelişmiştir. Kulaklarını sesin geldiği yöne doğru çevirerek algıyı güçlendirirler. Retinalarında hem koni hem de çubuk hücreleri vardır. Yani renkleri görürler ve kısa ışık dalgalarına insandan 6 kat daha fazla duyarlıdır.

Erkekleri dişilerinden daha büyüktür. Dişiler yılda sadece bir defa kızana gelirler. Çiftleşme Şubat-Nisan döneminde olur ve gebelikleri ortalama 69 gün sürer. Genellikle bir batında 2-3 yavru dünyaya gelir. Doğan yavruların derisi tüylü, gözleri kapalıdır. Doğumdan 12 gün sonra gözleri açılır. 1-5 ay süt emerler ve 10-12 ay sonra analarından ayrılarak yalnız yaşamaya başlarlar. Erkek yavrular yaklaşık 30 ayda erginleşirler ve 16-17 yaşlarına kadar aktiftirler. Dişi yavruların erginleşmesi 20-24 ay sürer ve yaklaşık 14 yaşlarına kadar üreyebilirler. Yaşam süreleri 15-25 yıl kadardır.

Genellikle gövdeleri yüksek, alt kısımları çalılık ormanlık alanlarda ya da kayalık bölgelerde, inlerde ve kovuklarda yaşarlar. Alacakaranlıkta ve gece sürü halinde ava çıkarlar. Avlanmanın dışında tek başlarına yaşarlar. Vaşaklar vahşi kedi türleri ara-

sında en geniş yayılışa sahip türlerden biridir. Dünya üzerinde Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'da yaygındır. Ülkemizde yaşayan vaşaklar alttür olarak, Kafkas vaşağı olarak bilinen Felis lynx dinniki'dir. Bunlar Felis lynx'ten biraz daha küçüktür ve daha çok beneklidir. Kuzey-Güney Anadolu ve Ege başta olmak üzere Anadolu'nun hemen her bölgesindeki dağlık kesimlerde görülürler. Bugüne kadar Bursa, Balıkesir, Çanakkale, İzmir, Ay-

dın, Denizli, Bolu, Ankara, Kastamonu, Zonguldak, Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon, Artvin, Rize, Kars, Erzurum, Bitlis, Bingöl, Siirt, Hakkari, İçel ve Konya'dan kayıt bulunuyor.

Vaşakların kürkleri değerli olduğundan pek çok yerde bilinçsiz avlanma sonucu tükenmiş ya da sayıları çok azalmış durumda. Bu nedenle çevre açısından "Endangered", yani soyu tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan türler arasında yer alıyor. Arnavutluk, Avusturya, Bulgaristan, Çek cumhuriyeti, Fransa, Gürcistan, Almanya, Yunanistan, Macaristan, Hindistan, İran, Kazakistan, Kırgızistan, Nepal, Pakistan, İsviçre, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan ve daha pek çok ülkede avlanmaları yasaklanarak koruma altına alınmış bulunuyor. Çin, Finlandiya, Slovakya, Norveç, Polonya, Romanya, Rusya, İsveç gibi ülkelerle birlikte ülkemizde de ancak kontrollü avlanmalarına izin veriyor. Uzmanlar, soyları ciddi biçimde tehdit altında olan bu türün yasalarla daha sıkı bir şekilde korunmasını öneriyorlar.

İbrahim Mete Mısıroğlu
Eskişehir Osmangazi Üniv. Biyoloji Bölümü

Kaynaklar

- Demirsoy A. Omurgalılar/Amniyota, 1997.
- Demirsoy A., Türkiye Omurgalılar-Memelliler, 1997.
- Kuru M., Omurgalı Hayvanlar, 1987.
- Masseti M., Wild cats (Mammalia, Carnivora) of Anatolia with some observations on the former and present occurrence of leopards in south-eastern Turkey and on the Greek island of Samos, 2000.
- <http://lynx.uio.no/jon/lynx/>
- <http://wuarhive.wustl.edu/multimedia>
- <http://www.geced.net>
- <http://www.math.duke.edu>